

ORJİNAL MAKALE / ORIGINAL ARTICLE

Balıkesir Sağlık Bilimleri Dergisi / BAUN Sağ Bil Derg
Balıkesir Health Sciences Journal / BAUN Health Sci J
ISSN: 2146-9601- e ISSN: 2147-2238
Doi: <https://doi.org/10.53424/balikesirsbd.1168144>

Covid-19 Pandemisi Sürecinde Hemşirelerde Merhamet Yorgunluğu, İş Stresi ve Yaşam Doyumu İlişkisi

Sait SÖYLER ¹, Doğançan ÇAVMAK ², Pelin ZIVDIR ³,
Seda UYAR ⁴, Ramazan KIRAÇ ⁵

¹Tarsus Üniversitesi, Uygulamalı Bilimler Fakültesi, Sağlık Yönetimi Bölümü

²Tarsus Üniversitesi, Sağlık Hizmetleri Meslek Yüksekokulu, Sağlık Kurumları İşletmeciliği Programı

³Tarsus Üniversitesi, Sağlık Hizmetleri Meslek Yüksekokulu, İlk ve Acil Yardım Programı

⁴İstanbul Medeniyet Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Fakültesi, Sağlık Yönetimi Bölümü

⁵Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, Sağlık Yönetimi Bölümü

Geliş Tarihi / Received: 29.08.2022, Kabul Tarihi / Accepted: 07.11.2022

ÖZ

Amaç: Hemşirelerin merhamet yorgunluğu, iş stresi ve yaşam doyumu durumu arasındaki ilişkileri incelemektir. **Gereç ve Yöntem:** Araştırmanın çalışma evrenini Adana ve Mersin ilinde yer alan aile hekimliği birimleri dışındaki sağlık kurumlarında çalışan tüm hemşireler oluşturmaktadır. Oluşturulan çevrimiçi form araştırmacıların bağlantıları doğrultusunda Adana ve Mersin’de görev alan hemşirelere dağıtılmış, ulaşılan hemşirelerden anket formunu kendi bağlantılarına da iletmeleri istenmiştir. Bu kapsamda örneklem amaçlı, kolayda ve kartopu örnekleme yöntemlerinin bir arada kullanılmasıyla elde edilmiştir. Araştırma 305 hemşire ile gerçekleştirilmiştir. Araştırmada Merhamet Yorgunluğu, Yaşam Doyumu ve İş Stresi ölçekleri kullanılmıştır. Elde edilen veriler doğrultusunda bağımsız gruplarda t testi, tek yönlü varyans analizi ve korelasyon analizi yapılmıştır. **Bulgular:** Yaşam doyumu ile iş stresi arasında istatistiksel olarak anlamlı, negatif yönlü zayıf bir ilişki; merhamet yorgunluğu ile iş stresi arasında istatistiksel olarak anlamlı, pozitif yönlü orta düzeyde bir ilişki; merhamet yorgunluğu ile yaşam doyumu arasında ise istatistiksel olarak anlamlı, negatif yönlü ve orta düzeyde bir ilişki olduğu tespit edilmiştir. **Sonuç:** Hem merhamet yorgunluğu hem de iş stresinin hemşirelerin yaşam doyumları ile ilişkisi bulunmaktadır. Bu çerçevede iş stresini ve merhamet yorgunluğunu önleyici tedbirlerin alınması önerilmektedir.

Anahtar Kelimeler: Merhamet Yorgunluğu, İş Stresi, Yaşam Doyumu, Hemşire.

The Relationships Between Compassion Fatigue, Job Stress and Satisfaction with Life in Nurses in the Covid-19 Pandemic Process

ABSTRACT

Objective: To examine the relationships between nurses' compassion fatigue, job stress and life satisfaction. **Materials and Methods:** The study population of the research consists of all nurses working in health institutions other than family medicine units in Adana and Mersin. The created online form was distributed to the nurses working in Adana and Mersin in line with the networks of the researchers, and the reached nurses were asked to forward the questionnaire to their own contacts. The sample was obtained by using purposeful, convenience and snowball sampling methods together. The research was carried out with 305 nurses. Compassion Fatigue, Life Satisfaction and Job Stress scales were used in the study. In line with the data obtained, independent groups t-test, one-way analysis of variance and correlation analysis were performed. **Results:** A statistically significant, negative, and weak relationship between life satisfaction and job stress; a positive moderate relationship between compassion fatigue and job stress, and a negative and moderate relationship between compassion fatigue and life satisfaction have been determined. **Conclusion:** Both compassion fatigue and job stress affect nurses' life satisfaction. In this context, it is recommended to take measures to prevent work stress and compassion fatigue in order to increase life satisfaction.

Keywords: Compassion Fatigue, Job Stress, Life Satisfaction, Nurse.

Sorumlu Yazar / Corresponding Author: Ramazan KIRAÇ, Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, Sağlık Yönetimi Bölümü, Kahramanmaraş, Türkiye.

E-mail: ramazan46k@gmail.com

Bu makaleye atıf yapmak için / Cite this article: Söyler, S., Çavmak, D., Zıvıdır, P., Uyar, S & Kırac, R. (2023). The relationships between compassion fatigue, job stress and satisfaction with life in nurses in the Covid-19 pandemic process. *BAUN Health Sci J*, 12(3): 649-658. <https://doi.org/10.53424/balikesirsbd.1168144>

BAUN Health Sci J, OPEN ACCESS <https://dergipark.org.tr/tr/pub/balikesirsbd>

This work is licensed under a Creative Commons Attribution-NonCommercial 4.0 International License

GİRİŞ

Sağlık hizmeti üretiminde hemşireler hem sayı olarak hem de iş yükü olarak önemli bir paya sahiptir. Hemşirelerin yüklenmiş oldukları misyon, bir taraftan medikal bir tedavi hizmeti sunarken bir taraftan da hastalar ile duygusal bir iletişim süreci yürütmelerini gerektirmektedir. Sağlık hizmetleri doğası gereği oldukça farklı bir hizmet kullanıcı portföyüne sahiptir. Sağlık işletmelerinde bir yandan hayata gözlerini yeni açan bireylerin sevinci yaşanırken, diğer bir bakış açısından hayatını kaybetme endişesi, tedavi sürecinde duyulan acı ve endişe ve hayata veda edenlerin acısı yaşanmaktadır. Hemşireler, bu süreçlerin neredeyse tümüne eşlik etmektedirler. Dolayısıyla, tüm bakım süreci boyunca, hastalar ile benzer hatta bazen aynı duyguları hissetmekte, acılarını ve endişelerini paylaşmaktadırlar. Bu paylaşım ek olarak, tedavi hizmeti sunuyor olmaları, sundukları hizmetten şifa bulmayı bekleyen ve bazen bulamayan hastalar ile iletişim kuruyor olmaları, hemşirelerin fiziki yüklerine duygusal ağırlıklar eklemektedir. Meslek hayatları boyunca merhamet, empati, mutluluk, acı, hüznün ve çaresizlik gibi birçok duyguyu sürekli olarak yaşayan hemşirelerin, iş-yaşam doyumları ile fiziki ve duygusal dayanıklılık düzeyleri tüm bu faktörlerden etkilenmektedir. Günümüz literatüründe hemşirelerin yaşadıkları fiziki ve duygusal durumların birlikte ortaya çıkardığı faktörleri irdeleyen merhamet yorgunluğu kavramına olan ilgi de bu çerçevede artış göstermektedir (Xie ve ark., 2021).

Merhamet yorgunluğu kavramı görece yeni bir konsepttir. Kavram hemşirelik bakımı üzerine ilk defa 1992 yılında Joinson tarafından yapılan bir çalışmada kullanılmıştır. Bu ilk bakış açısıyla, asla tam olarak iyileşmesi mümkün olmayan hastalara bakmanın, psikolojik maliyeti olarak da ifade edilmektedir (Figley, 2002). Merhamet yorgunluğu semptomları etrafında irdelendiği zaman, güçsüzlük, depresyon, uyku bozukluğu, devam eden kâbuslar, otonomik uyarılma, hatıralar arası bağlantı kayıpları, araya giren düşünce seansları gibi bir dizi bulgu ile karakterize bir olgu olarak tanımlanmaktadır (Smith, 2007). Bu alan üzerine yapılan ilk çalışmalar birçok farklı grup üzerine olmasına rağmen, ilerleyen dönemlerde gerçekleştirilen çalışmalarda, merhamet yorgunluğu olgusunun hemşirelerde daha yaygın olarak görüldüğü tespit edilmiştir (Yoder, 2010). Yapılan çalışmalar hemşirelerin yalnızca fiziki olarak yorgunluk yaşayan bir meslek grubu olmadığını, ruhsal ve mental olarak da tükenmişlik, stres ve yorgunluk ile karakterize bir iş yaşamlarının olduğunu kanıtlamıştır (Sabo, 2011). Hemşireler, oldukça yoğun ve acı verici tedavi süreçlerinden geçen, hem fiziksel hem psikolojik olarak zorluk yaşayan hasta gruplarına hizmet sunmaktadırlar. Bu hizmetin içeriği tıbbi olmasının yanı sıra, destek olma, güven verme ve konfor sağlama gibi amaçları da içermektedir. Dolayısıyla hizmetin doğasının

içerdiği stres ve duygu paylaşımı, hemşireleri merhamet yorgunluğunu daha yaygın ve ağır olarak yaşayan bir grup olarak ön plana çıkarmaktadır (Farrington, 1995). Merhamet yorgunluğunun etkileri hemşireler için oldukça farklı formlarda karşımıza çıkmaktadır. Anksiyete, korku, üzüntü, keder, sinir, öfke, belirsizlik ve savunmasızlık hissi gibi durumların hemşireler tarafından ifade edildiği görülmektedir. Bazı çalışmalarda, tatil veya çalışmaya ara verilmesi halinde dahi etkileri hafiflemeyen fiziksel ve zihinsel bir yorgunluğun yaşandığı raporlanmıştır (Burtson ve Stichler, 2010). Önü alınmaz bir şekilde etkisini artıran merhamet yorgunluğu olgusunun; kişileri kendi yaşamlarının anlamını sorgulamaya, toplumdan izole olmaya, madde kullanımına veya gereksiz/aşırı maddi harcamalar yapmaya yöneltebileceği ifade edilmiştir (Sinclair ve Hamill, 2007).

Literatürde yer alan birçok çalışmada merhamet yorgunluğu, tükenmişlik kavramı ile birlikte incelenmekte, iş ortamının ve çalışma koşullarının yorgunluk üzerine etkileri irdelenmektedir (Kayaoğlu ve Aslanoğlu, 2021; Sevin ve Günüşen, 2021; Wu ve ark., 2016). Çalışma koşulları daha ağır olan ve iş stresini daha yoğun olarak yaşayan hemşirelerin, merhamet yorgunluğu ciddiyetlerinin de daha yüksek olduğu tespit edilmiştir (Ray ve ark., 2013; Zhang ve ark., 2018). Yoğun bakım ve kardiyovasküler cerrahi birimlerinde çalışan hemşirelerin merhamet yorgunluğu düzeylerinin daha yüksek olduğu (Young ve ark., 2011), acil servis hemşireleri üzerine yapılan bir çalışmada da hemşirelerin %80'den fazlasının yüksek düzeyde tükenmişlik ve orta düzeyde merhamet yorgunluğu yaşadıkları tespit edilmiştir (Phillips, 2011). Dolayısıyla bu noktada iş stresinin belirleyici bir faktör olduğu görülmektedir. İş stresi, olumsuz bir duygu durumunu ve fiziksel tepkiyi ifade etmektedir. Bu tepki, çalışanların kendi yetenek ve kapasitelerinin, iş gereklilikleri için yeterli olmadığına inanmaya başladıkları ve fiziki olarak yorgunluk hissetmeye başladıkları noktada ortaya çıkmaktadır (Clegg, 2001). Hemşirelik hizmetlerinde iş yükünün fazla olması, hastalar için duyulan endişe, çalışma arkadaşları ile ilişkilerin bozuk olması, direnç ve çalışma azminin yeterli olmaması gibi bir dizi faktör, iş stresini tetikleyebilmektedir (Muncer ve ark., 2001). Sonuçları raporlanmış olan güncel araştırmalarda, iş stresinin, iş doyumunun anlamlı düzeyde düşürdüğü, bireylerin duygusal olarak çöküntü yaşamasına sebep olduğu ve işten ayrılma niyetlerini arttırdığı bulguları desteklenmiştir (Farbender ve ark., 2019; Lo ve ark., 2018).

İş stresi, tükenmişlik, yorgunluk gibi olgularla ilişkili olarak irdelenen önemli kavramlardan biri de yaşam doyumudur. Yaşam doyumunu kavramı, çalışma ortamından kaynaklı faktörleri de içerecek şekilde, hayattan duyulan memnuniyet düzeyini ve öznel mutluluk duygusunu ifade etmektedir (Demerouti ve ark., 2000). Yaşam doyumunu ile merhamet yorgunluğu kavramlarının, iki kavramın bileşenlerinde yer alan

unsurlardan dolayı ilişkili olduğu düşünülmektedir. Merhamet yorgunluğu, bireyleri fiziksel, ruhsal ve entelektüel boyutları ile geniş bir alanda etkilemektedir (Coetzee ve Klopper, 2010). Belirtilen faktörler bireylerin yaşam doyumunun önemli belirleyicileridir. Hemşirelerin yaşam doyumu; sosyal yaşamlarındaki faktörlerin yanı sıra, iş yaşamındaki mutluluk düzeyleri ve çalışma koşullarından anlamlı düzeyde etkilenmektedir (Le Blanc ve ark., 2001). Hemşireler nezdinde yapılan çalışmalar, iş stresi ve tükenmişliği yüksek olan hemşirelerin, yaşam doyumlarının da düşük olduğunu göstermektedir (Haik ve ark., 2017). 2021 yılında yapılan başka bir çalışmada da benzer şekilde, hemşirelerin yaşam doyumunun tükenmişlik ve depresyon düzeyleri arasındaki ilişkide anlamlı bir değişken olduğu görülmüştür (Aslam ve ark., 2021). Bulaşıcı hastalıklarla mücadele sürecinde, hem ağır hastalara tedavi ve bakım hizmeti sunmanın psikolojik ve fiziksel yükünü taşıyan, hem de kendisinin ve yakınlarının hastalık kapmasından endişe eden sağlık çalışanları, yoğun stres ve anksiyeteye maruz kalmaktadır (Kim ve Choi, 2016; Pappas ve ark., 2009). Küresel bir sağlık krizine dönüşen Covid-19 salgını, bakım sürecinin ön saflarında yer alan hemşirelerin olumsuz olarak etkilenmesine ve yoğun bir iş stresi yaşamalarına sebep olmaktadır (Tayyib ve Alsolami, 2020). Yapılan çalışmalar Covid-19 pandemisi kaynaklı olarak ortaya çıkan endişe ve stresin, hemşirelerde yaşam doyumunu da düşürdüğünü ortaya koymaktadır (Aydın ve Fidan, 2021). Benzer bulguların merhamet yorgunluğu özelinde yapılan çalışmalarda da elde edildiği görülmektedir. Covid-19 tanılı hastaların tedavi süreçlerinde yer alan hemşirelerin, merhamet yorgunluğu düzeylerinin daha yüksek olduğu tespit edilmiştir (Ruiz-Fernandez ve ark., 2020).

Aktarılan kavramsal ilişkiler çerçevesinde, hemşirelerin Covid-19 pandemisinde yaşadıkları merhamet yorgunluğu ve iş stresinin, yaşam doyumlarını olumsuz olarak etkileyebileceği görülmektedir. Mevcut çalışmanın amacı, hemşireler nezdinde merhamet yorgunluğu, iş stresi ve yaşam doyumu olguları arasındaki ilişkiyi incelemektir. Bu çerçevede araştırmanın temel sorusu; "Hemşirelerin merhamet yorgunlukları ve iş stresleri, yaşam doyumları ile ilişkili midir?" şeklindedir.

GEREÇ VE YÖNTEM

Araştırmanın tipi

Araştırma kesitsel tipte tasarlanan nicel bir çalışmadır.

Araştırmanın yeri ve zamanı

Araştırmanın yeri Mersin ve Adana illeridir. Araştırmanın verileri 03.05.2021-04.06.2021 tarihleri arasında toplanmıştır.

Araştırmanın evreni ve örnekleme

Araştırmanın çalışma evrenini Adana ve Mersin ilinde yer alan aile hekimliği birimleri dışındaki

sağlık kurumlarında çalışan tüm hemşireler oluşturmaktadır. Oluşturulan çevrimiçi form araştırmacıların bağlantıları doğrultusunda Adana ve Mersin'de görev alan hemşirelere dağıtılmış, ulaşılan hemşirelerden anket formunu kendi bağlantılarına da iletmeleri istenmiştir. Bu kapsamda örneklem amaçlı, kolayda ve kartopu örnekleme yöntemlerinin bir arada kullanılmasıyla elde edilmiştir. Katılımcıların bilgilendirilmiş onamı ilgili çevrimiçi formda yazılı olarak yer alan ifadeler çerçevesinde alınmıştır. Veri toplama sürecinin sonucunda araştırmaya katılmaya gönüllü olan 305 hemşire araştırmaya dahil edilmiştir. Araştırmaya dahil etme kriterleri veri toplama döneminde aktif olarak bir sağlık kurumunda hemşire olarak çalışıyor olmak ve araştırmaya katılmaya gönüllü olmaktır. Katılmaya gönüllü olmayan ve anket formuna eksiksiz bir şekilde yanıt vermeyenler araştırmadan dışlanmışlardır.

Değişkenler

Araştırmanın bağımlı değişkeni yaşam doyumu iken, bağımsız değişkenler merhamet yorgunluğu ve iş stresidir. Bu değişkenlerin her üçü, genel bilgilere göre incelendiğinde bağımlı değişken konumundadır.

Veri toplama araçları

Araştırmada veri toplama aracı olarak anket formu kullanılmıştır. Anket formu dört bölümden oluşmaktadır. Formun ilk bölümünde cinsiyet, yaş, medeni durum, toplam çalışma süreleri, çalıştıkları kurumların hukuki statüsü, Covid-19 servisinde çalışma durumları ve Covid-19 nedeniyle bir hastanın hayatını kaybetmesine şahit olma durumu olmak üzere yedi sorudan oluşan genel bilgiler yer almaktadır.

Merhamet Yorgunluğu Kısa Ölçeği: Formun ikinci bölümünde "Merhamet Yorgunluğu Kısa Ölçeği (MY-KÖ)" kullanılmıştır. MY-KÖ, Adams vd. (2006) tarafından geliştirilmiş, 13 önerme ve 2 alt boyuttan oluşan 10'lu likert tipi bir ölçektir. Ölçeğin Türkçe'ye uyarlanması, geçerlilik ve güvenilirlik çalışması Dinç ve Ekinci (2019) tarafından gerçekleştirilmiştir. Uyarlama çalışması sonucunda ölçeğin orijinal yapısının Türkçe dilinde de geçerli ve güvenilir olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Bu araştırmada MY-KÖ'nin Türkçe formu kullanılmıştır. Ölçek toplam 13 önermeden oluşmaktadır. Önermelerden 5 tanesi "ikincil travma" alt boyutuna, 8 tanesi "mesleki tükenmişlik" alt boyutuna aittir. Ölçeğin puanlanmasında genel toplam kullanılmaktadır. Bu çerçevede ölçekten alınabilecek minimum puan 13, maksimum puan 130'dur. Artan puanlar katılımcıların daha yüksek düzeyde merhamet yorgunluğu deneyimlediklerini ifade etmektedir. İkincil travma alt boyutu Cronbach's alpha katsayısı 0.748, mesleki tükenmişlik alt boyutu Cronbach's alpha katsayısı ise 0.852'dir. Toplam ölçek Cronbach's alpha katsayısı 0.876'dır. Bu katsayılar hem toplam ölçeğin hem de alt boyutlarının güvenilir olduğunu göstermektedir (Dinç ve Ekinci, 2019).

Yaşam Doyumu Ölçeği: Formun üçüncü bölümünde Diener ve arkadaşları (1985) tarafından geliştirilen ve Türkçe uyarlaması Dağlı ve Baysal (2016) tarafından gerçekleştirilen “Yaşam Doyumu Ölçeği (YDÖ)” kullanılmıştır. YDÖ Türkçe formu da orijinal ölçekteki gibi 5 önermeden ve tek boyuttan oluşmuştur. Öte yandan ölçeğin Türkçe formu 5’li Likert türünde bir ölçektir ve Cronbach’s alpha katsayısı 0.88’dir. Bu katsayı ölçeğin güvenilir olduğunu göstermektedir.

İş Stresi Ölçeği: Formun son bölümü olan dördüncü bölümünde “İş Stresi Ölçeği (İSÖ)” kullanılmıştır. İSÖ’nün Türkçe uyarlaması Aktaş (1996) tarafından gerçekleştirilmiştir. Ölçek 10 önerme ve tek boyuttan oluşan 5’li Likert tipi bir ölçektir (akt. Aktaş, 2001). Ölçeğin, Cronbach’s alpha katsayısı 0.86’dır.

Veri toplama

Ölçek maddelerini ve genel bilgileri de içeren anket formu “Google Formlar” kullanılarak çevrimiçi olarak oluşturulmuştur. Formlar katılımcılara öncelikle araştırmacıların bağlantıları doğrultusunda sosyal medya araçları ve e-mail yöntemleri ile ulaştırılmış, ardından ulaşılan kişilerin ilgili formları aynı yöntemlerle çevrelerine ulaştırmaları talep edilmiştir. Araştırmanın verileri 03.05.2021-04.06.2021 tarihleri arasında toplanmıştır. Bu süre içerisinde araştırmaya katılmaya gönüllü olan 305 hemşire araştırmaya dahil edilmiştir.

İstatistiksel analiz

Araştırmada elde edilen veriler öncelikle tanımlayıcı istatistiklere tabi tutulmuştur. Ardından verilerin normal dağılım gösterip göstermedikleri basıklık ve çarpıklık değerleri ile incelenmiştir. Bu analize göre araştırmanın verileri normal dağılıma uygundur. Verilerin normal dağılması nedeniyle parametrik hipotez testleri kullanılmıştır. Bu çerçevede bağımsız gruplarda t testi, tek yönlü varyans analizi, Pearson korelasyon analizi ve basit doğrusal regresyon analizleri gerçekleştirilmiştir.

Araştırmanın etik yönü

Araştırma için etik kurul onayı Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi Sosyal ve Beşeri Bilimler Etik Kurulu’nun 28.04.2021 tarih ve 2021/23 sayılı toplantısında alınmıştır.

BULGULAR

Katılımcıların %82.6’sı kadın, %49.5’i 18-30 yaş aralığında, %58’i evlidir. %35.7’sinin çalışma süresi 0-5 yıl aralığındadır. %86.2’si bir kamu kurumunda çalışmaktadır ve %58.4’ü pandemi döneminde Covid-19 servisinde çalışmıştır. Katılımcıların %61.6’sı bir hastanın hayatını kaybetmesine şahit olduğunu belirtmiştir. Katılımcıların genel bilgileri Tablo 1’de özetlenmiştir.

Tablo 1. Katılımcıların genel bilgilerine ilişkin bulgular (n=305).

Genel bilgiler		Sayı	Yüzde
Cinsiyet	Kadın	252	82.6
	Erkek	53	17.4
Yaş	18-30	151	49.5
	31-42	115	37.7
	43-55	38	12.8
Medeni durum	Evli	177	58.0
	Bekâr	128	42.0
Çalışma süresi	0-5 yıl	109	35.7
	5-10 yıl	84	27.5
	10-15 yıl	46	15.1
	15-20 yıl	27	8.9
	20 yıldan fazla	39	12.8
Kurum	Kamu	263	86.2
	Özel	34	11.1
	Kamu-özel ortaklığı	8	2.6
Covid-19 servisinde çalışma durumu	Evet	178	58.4
	Hayır	127	41.6
Bir hastanın Covid-19 nedeniyle hayatını kaybetmesine şahit olma durumu	Evet	188	61.6
	Hayır	117	38.4
Toplam		305	100.0

Katılımcılara ilişkin tanımlayıcı istatistiklerin özetlenmesinin ardından araştırmanın değişkenlerine ilişkin normal dağılım durumu incelenmiştir. Normal dağılımın değerlendirilmesinde basıklık ve çarpıklık değerleri incelenmiş, tüm değişkenlerin basıklık ve çarpıklık değerleri -1.5 ile +1.5 arasında bulunmuştur. Bu çerçevede verilerin normal dağılıma uygun olduğu görülmüştür. Bu nedenle parametrik testler uygulanmıştır. Basıklık ve çarpıklık değerleri

Tablo 2’de görülmektedir. Katılımcıların genel bilgilerine göre merhamet yorgunlukları, iş stresleri ve yaşam doyumlarının farklılık gösterip göstermediği incelenmiştir. İki kategorili grupların farklılık analizinde bağımsız gruplarda t testi, ikiden fazla kategorili grupların farklılık analizinde ise tek yönlü varyans analizi kullanılmıştır. Analizler Tablo 3’te özetlenmiştir.

Tablo 2. Verilere ilişkin basıklık ve çarpıklık değerleri (n=305).

	Basıklık	Çarpıklık
İş Stresi	-0.75	-0.48
Yaşam Doyumu	-0.22	-0.45
Merhamet Yorgunluğu	-0.56	-0.33

Tablo 3. Farklılık analizleri (n=305).

Değişkenler		İş Stresi		Yaşam Doyumu		Merhamet Yorgunluğu	
		Ort.±SS	p	Ort.±SS	p	Ort.±SS	p
Cinsiyet	Kadın	3.54±0.58	0.947*	2.58±0.76	0.510*	6.13±1.99	0.68*
	Erkek	3.53±0.63		2.50±0.88		5.56±2.17	
Yaş	18-30	3.57±0.64	0.693**	2.54±0.79	0.188**	5.97±2.20	0.757**
	31-42	3.51±0.54		2.52±0.73		6.14±1.87	
	43-55	3.53±0.54		2.78±0.89		5.92±1.87	
Medeni durum	Evli	3.57±0.53	0.266*	2.63±0.72	0.104*	6.28±1.87	0.012*
	Bekâr	3.50±0.67		2.48±0.85		5.69±2.21	
Çalışma süresi	0-5 yıl	3.54±0.67	0.393**	2.57±0.82	0.179**	5.68±2.31	0.58**
	5-10 yıl	3.52±0.56		2.47±0.77		6.39±1.95	
	10-15 yıl	3.68±0.48		2.45±0.68		6.49±1.55	
	15-20 yıl	3.40±0.58		2.71±0.61		5.67±1.90	
	20 yıldan fazla	3.52±0.52		2.79±0.89		5.92±1.80	
Kurum	Kamu	3.55±0.59	0.161**	2.57±0.74	0.890**	6.19±1.94	0.002**
	Özel	3.38±0.56		2.60±0.99		4.94±2.39	
	Kamu-özel ortaklığı	3.76±0.53		2.45±1.16		5.39±2.29	
Covid-19 servisinde çalışma durumu	Evet	3.58±0.58	0.168*	2.50±0.75	0.64*	6.38±1.84	0.000*
	Hayır	3.48±0.60		2.66±0.82		5.53±2.19	
Bir hastanın Covid-19 nedeniyle hayatını kaybetmesine şahit olma durumu	Evet	3.66±0.57	0.000*	2.45±0.80	0.002*	6.37±1.92	0.000*
	Hayır	3.34±0.56		2.75±0.72		5.48±2.10	

SS=Standart sapma, *Bağımsız Gruplarda t testi, ** Anova Testi.

Katılımcıların cinsiyetine, yaşına ve çalışma sürelerine göre iş stresi, yaşam doyumları ve merhamet yorgunluğu düzeyleri farklılık göstermemektedir

(p>0.05). Medeni durumlarına göre iş stresi ve yaşam doyumları farklılık göstermezken (p>0.05), merhamet yorgunluğu düzeyleri farklılık

göstermektedir ve evli katılımcıların merhamet yorgunluğu düzeyleri daha yüksektir ($p=0.012$). Benzer şekilde çalışılan kurum ve Covid-19 servisinde çalışma durumuna göre iş stresi ve yaşam doyumu düzeyleri farklılık göstermemekte ($p>0.05$), merhamet yorgunluğu düzeyi ise farklılık göstermektedir ($p<0.05$). Kamu çalışanlarının ve Covid-19 servisinde çalışanların merhamet yorgunluk düzeyleri daha yüksektir. Çalışılan kurumda bir hastanın Covid-19 nedeniyle hayatını kaybetmesine şahit olma durumuna göre iş stresi, yaşam doyumu ve merhamet yorgunluğu düzenleri farklılık göstermektedir ($p<0.05$). Buna göre bir hastanın hayatını kaybetmesine şahit olanların iş stresi ve merhamet yorgunluk düzeyleri daha yüksek, yaşam doyumu düzeyleri ise daha düşüktür. Araştırma kapsamında her üç değişken arasındaki ilişkileri pearson korelasyon analizi ile incelenmiştir. Analiz Tablo 4'te özetlenmiştir.

Gerçekleştirilen pearson korelasyon analizi neticesinde yaşam doyumu ile iş stresi arasında istatistiksel olarak anlamlı, negatif yönlü zayıf bir ilişki ($p=0.00$; $r=-0.310$), merhamet yorgunluğu ile iş stresi arasında istatistiksel olarak anlamlı, pozitif yönlü orta düzeyde bir ilişki ($p=0.01$; $r=0.547$), merhamet yorgunluğu ile yaşam doyumu arasında ise istatistiksel olarak anlamlı, negatif yönlü ve orta düzeyde bir ilişki olduğu tespit edilmiştir ($p=0.01$; $r=0.513$).

Korelasyon analizinin ardından regresyon analizi temel varsayımlarından olan normal dağılım ve değişkenler arasındaki ilişkilerin anlamlı olduğu varsayımları sağlandığı için basit doğrusal regresyon analizi gerçekleştirilmiştir. Analizde iş stresi ve merhamet yorgunluğunun yaşam doyumu üzerindeki etkisi incelenmiştir. Analize ilişkin bilgiler Tablo 5 'de verilmiştir.

Tablo 4. Değişkenlere ilişkin pearson korelasyon analizi (n=305).

	Ort.±SS	İş Stresi	Yaşam Doymumu	Merhamet Yorgunluğu
İş stresi	3.54±0.59	-		
Yaşam doyumu	2.57±0.78	-0.310*	-	
Merhamet yorgunluğu	6.03±2.03	0.547*	-0.513*	-

* $p=0.000$.

Tablo 5. Değişkenlere ilişkin regresyon analizi (n=305).

Değişkenler*	B	S.H.	β	t	p
İş Stresi	-0.56	0.78	-0.042	-0.720	0.472
Merhamet Yorgunluğu	-0.189	0.023	-0.489	-8.301	0.000
Sabit	3,909	0.235		16.617	0.000
Toplam	$R^2=0.259$, $F=54.162$, $p=0.000$				

*Yaşam doyumu bağımlı değişken

Gerçekleştirilen analiz neticesinde, regresyon modelinin anlamlı olduğu ($p=0.000$), iş stresi değişkeninin modele anlamlı katkı sağlamadığı ($p=0.472$), merhamet yorgunluğunun modele anlamlı katkı sağladığı ($p=0.000$) tespit edilmiştir. Merhamet yorgunluğu, yaşam doyumunun toplam varyansının %26'sını açıklamaktadır.

TARTIŞMA

Sağlık hizmetleri, yapısında birçok uzmanlık gerektiren mesleklerin bir arada koordineli olarak hizmet verdikleri alanlardır. Bu mesleklerden biri de hemşireliktir. Hemşirelik hizmeti veren sağlık uzmanları bir taraftan tıbbi hizmetleri yürütürken, diğer taraftan da hasta ile etkileşimde bulunmaktadır. Bu durum hemşireleri hem fiziksel hem de duygusal olarak etkilemektedir. Bu çalışmada, hemşirelerin işe bağlı olarak yaşadıkları iş stresi, merhamet yorgunluğu ve yaşam doyumu değişkenleri arasındaki ilişki üzerine durulmuştur. Ayrıca

hemşirelerin sosyo-demografik verileri ile bu değişkenler arasındaki farklılıklara da değinilmiştir. Araştırmada cinsiyet değişkenine göre iş stresi ortalamalarının anlamlı bir farklılık göstermediği gözlemlenmemiştir. Özmutaf (2006), Tokmak, Kaplan ve Türkmen (2011) tarafından yapılan araştırmalarda da benzer sonuçlar görülmektedir. Buna karşın literatürde, kadın hemşirelerin iş stresini daha fazla yaşadıklarını tespit eden çalışmalar da yer almaktadır (Winefield ve Jarett, 2001; Yumuşak, 2007; Öztürk ve Kırac, 2019). Hemşirelerin yaşı ve çalışma sürelerine göre, iş stresi düzeylerinin farklılaşmadığı tespit edilmiştir. Kısmen yaşın ilerlemesi ile stres azalsa da ortalamaların birbirine yakın olması farkın olmadığını göstermektedir. Erşan ve arkadaşları (2013) ve Koç (2009) tarafından yapılan araştırmalarda benzer sonuçlar tespit edilse de, Tokmak ve arkadaşları (2011) tarafından yapılan çalışmada 40 yaş ve üzeri kişilerde iş stresi daha düşük bulunmuştur. Bu durum yaş ilerledikçe çalışma hayatında edinilen tecrübenin, stresin tolere edilme

düzeyindeki katkısı ile açıklanabilir. Hemşirelerin medeni durumunun iş stresi düzeylerinde anlamlı bir fark yaratmadığı tespit edilmiştir. Özbay (2007) ve Göçeri (2014) tarafından yapılan araştırmalarda da benzer sonuçlar görülmektedir. Katılımcıların kamuda veya özel sektörde çalışmasının, iş stresi düzeyini etkilemediği, araştırmada ulaşılmış olan bir diğer sonuçtur. Tuna ve Baykal (2013) tarafından yapılan araştırmada özel sektörde çalışanlarda daha fazla iş stresinin olduğu tespit edilmiştir. Bu durum bireyin kamuda çalışmayı bir iş garantisi olarak görmesiyle açıklanabilir.

Hastanelerin karmaşık yapısı içerisinde hemşirelerin çok yoğun olarak çalışıyor olması, diğer sağlık personelleri (doktor, tıbbi sekreter vs.), hastalar ve hasta yakınları ile iletişim problemleri yaşamaları, hemşirelerin yaşam doyumunu etkilemektedir (Benli ve Yıldırım, 2017; Yavuzer ve Çivilidağ, 2014). İş hayatına yeni başlamış genç hemşirelerin yaşam doyumunu bu unsurlardan daha fazla etkilenmektedir. Bu araştırma sonucunda yaş ve çalışma süresinin yaşam doyumunu üzerinde bir etkisinin olmadığı tespit edilse de, literatürde yapılan araştırmalarda gençlerin yaşam doyumunun daha düşük olduğu tespit edilmiştir (Eren, 2008). Bu durumun işe yeni başlama ve iş hayatına adapte olmadaki zorluktan kaynaklanabileceği düşünülmektedir. Hemşirelerin cinsiyeti ve medeni durumu ile yaşam doyumunu ortalaması arasında da anlamlı bir farkın olmadığı tespit edilmiştir. Literatürde yapılan araştırmalar incelendiğinde, Tekir ve arkadaşları (2016) ve Benli ve Yıldırım'ın (2017) yapmış oldukları çalışmada benzer sonuçlar tespit edilmiştir. Bununla birlikte kadımların ve evli olanların yaşam doyumunun yüksek olduğu çalışmalar da literatürde yer almaktadır (Uslan, 2016; Ünal ve ark., 2001).

Araştırma sonucunda hemşirelerin cinsiyet, yaş ve çalışma süresi değişkenlerine göre merhamet yorgunluğu düzeylerinde anlamlı bir fark olmadığı tespit edilmiştir. Literatür incelendiğinde Sprang ve arkadaşlarının (2007) yapmış oldukları çalışmada kadın sağlık çalışanlarının erkeklere oranla daha fazla merhamet yorgunluğunun olduğu görülmektedir. Acil bakım hizmetlerinde çalışan hemşirelerle yapılan çalışmada yaş değişkeni merhamet yorgunluğu düzeyinde belirleyici bir faktör olmuştur (Kelly ve ark., 2015). Sacco ve arkadaşlarının (2015) yoğun bakım hemşireleri üzerinde yürütmüş oldukları çalışmada da 50 yaş ve üzeri hemşirelerde merhamet yorgunluğu yüksek bulunmuştur. Mevcut araştırma bulguları ile örtüşen yaş değişkeninin merhamet yorgunluğunu etkilemediği araştırmaların da literatürde yer aldığı görülmektedir (Potter ve ark., 2010; Hinderer, 2014; Wentzel ve Brysiewicz, 2018). Çalışma yılı açısından benzer çalışmalar incelendiğinde bulgularımızı destekler şekilde çalışma süresi ile merhamet yorgunluğu arasında farklılık bulunmadığı görülmektedir (Potter, 2010; Hunsaker ve ark., 2014; Hinderer, 2014; Oktay, 2018; Wentzel ve Brysiewicz, 2018).

Araştırma bulgularımıza karşın Jakimowicz ve arkadaşları (2018) 15 yıldan daha fazla çalışan hemşirelerde, Berger ve arkadaşları da (2015) 5 yıldan daha az çalışma yılına sahip hemşirelerde yüksek düzeyde merhamet yorgunluğu olduğu sonucuna ulaşmıştır. Araştırma sonucunda evli katılımcıların merhamet yorgunluğu düzeyleri daha yüksek bulunmuştur. Buna karşın Sacco ve arkadaşlarının (2015) çalışmasında da bekâr olan yoğun bakım hemşirelerinin merhamet yorgunluğu daha yüksek düzeyde bulunmuştur.

Araştırma kapsamında ulaşılan sonuçlarda, hemşirelerin Covid-19 servisinde çalışıp çalışmamaları ile stres düzeyleri ve yaşam doyumları arasında bir bağlantı tespit edilmemiş olmasına rağmen; ölüm olaylarına şahit olmalarının, iş stresi düzeylerini, merhamet yorgunluk düzeylerini ve yaşam doyumunu ortalamalarını etkilediği gözlemlenmiştir. Shen ve arkadaşlarının (2020) yaptıkları araştırmada da bu durumu destekleyici sonuçlara ulaşıldığı görülmektedir.

Araştırma sonucunda yaşam doyumunu ile iş stresi arasında istatistiksel olarak anlamlı, negatif yönlü zayıf bir ilişki, merhamet yorgunluğu ile iş stresi arasında istatistiksel olarak anlamlı, pozitif yönlü orta düzeyde bir ilişki, merhamet yorgunluğu ile yaşam doyumunu arasında ise istatistiksel olarak anlamlı, negatif yönlü ve orta düzeyde bir ilişki olduğu tespit edilmiştir. Ulaşılan sonuçların literatürdeki benzer çalışmalarla desteklendiği görülmektedir. Rourke (2007) merhamet yorgunluğunun bakım verilirken yaşanan stresli deneyimlerin bir sonucu olduğunu açıklamıştır (Rourke, 2007). Pediatri kliniğinde çalışan hemşirelerle gerçekleştirilmiş bir araştırmada, stres düzeyinin merhamet yorgunluğunu arttırdığını, bu durumun da iş doyumunu etkilediği vurgulanmaktadır (Meyer ve ark., 2015). Acil servisteki hemşireler üzerinde yapılan birçok araştırmada da çalışma koşullarından kaynaklanan iş stresinin merhamet yorgunluğuna neden olduğu görülmektedir (Dominguez Gomez ve Rutledge, 2009; Flarity ve ark., 2013; Wentzel ve Brysiewicz, 2014). Hemşireler üzerinde yapılan çalışmalarda hemşirelerin sahip oldukları doyum düzeyinin iş stresini düşürdüğü görülmektedir (Draper ve ark., 2004; Erşan ve ark., 2013). Gribben ve arkadaşlarının (2018) Pediatrik bakım hekimleri ile yürüttükleri araştırmada strese maruz kalmanın merhamet yorgunluğunu arttırdığı sonucuna ulaşılmaktadır.

Araştırmanın Sınırlılıkları ve Güçlü Yönleri

Araştırma, ilgili çalışma evreninde yer alan, araştırmaya katılmayı kabul eden gönüllülerle ve katılımcıların ilgili ankete vermiş oldukları yanıtlarla sınırlıdır. Aynı zamanda pandemi nedeniyle veriler çevrimiçi olarak toplanmıştır. Öte yandan ilgili literatürün incelenmesi Türkçe ve İngilizce dilleri ile mümkün olabilmıştır.

SONUÇ

Araştırma sonucunda iş stresi ile yaşam doyumu arasında negatif, merhamet yorgunluğu arasında da pozitif yön de ilişki tespit edilmiştir. Ayrıca yaşam doyumu ile merhamet yorgunluğu arasında da negatif yönde ilişkiye ulaşılmıştır.

Verilecek olan hizmetin kalitesini etkilediği göz önünde bulundurularak her sağlık çalışanını kapsamakla birlikte hasta ile birebir etkileşim halinde bulunan hemşirelik mesleğinin icrasında çalışma koşullarının ve ortamının iyileştirilmesi hayati öneme sahiptir. Merhamet yorgunluğu ve stres gibi köreltici değişkenleri önleyici stratejilerin geliştirilmesi de önemli bir adım olarak önerilebilir. Ayrıca çalışan hemşire sayısının artırılması, güdüleyici programların planlanması, açık ve anlaşılır görev tanımlarının olması da iyileştirici adımlar olarak değerlendirilmektedir.

Çıkar Çatışması

Araştırmada herhangi bir çıkar çatışması yoktur.

Yazar Katkıları

Plan, tasarım: SS; Gereç, yöntem ve veri toplama: PZ; Analiz ve yorum: DÇ; Yazım ve eleştirel değerlendirme: SU, RK.

KAYNAKLAR

Adams, R.E., Boscarino, J.A., & Figley, C.R. (2006). Compassion fatigue and psychological distress among social workers: A validation study. *American Journal of Orthopsychiatry*, 76(1), 103-108. <https://doi.org/10.1037/0002-9432.76.1.103>

Aktaş, A. (2001). Bir kamu kuruluşunun üst düzey yöneticilerinin iş stresi ve kişilik özellikleri. *Ankara Üniversitesi SBF Dergisi*, 56(04), 25-42. https://doi.org/10.1501/SBFder_0000001872

Aslam, N., Khan, A., Habib, N., Ahmed, A. (2021). The moderating role of life satisfaction in the relationship between burnout and depression among nursing staff: a human rights concern in Pakistan. *International Journal of Human Rights in Healthcare*. <https://doi.org/10.1108/IJHRH-02-2021-0028>

Aydın, A., Fidan, H. (2021). The effect of nurses' death anxiety on life satisfaction during the Covid-19 pandemic in Turkey. *Journal of Religion and Health*, 1-16. <https://doi.org/10.1007/s10943-021-01357-9>

Benli, S.S., & Yıldırım, A. (2017). Hemşirelerde yaşam doyumu ve ölüme karşı tutum arasındaki ilişki. *Gümüşhane Üniversitesi Sağlık Bilimleri Dergisi*, 6(4), 167-179.

Berger, J., Polivka, B., Smoot, E. A., & Owens, H. (2015). Compassion fatigue in pediatric nurses. *Journal of Pediatric Nursing*, 30(6), e11-e17. <https://doi.org/10.1016/j.pedn.2015.02.005>

Burtson, P.L., Stuchler, J.F. (2010). Nursing work environment and nurse caring: relationship among motivational factors. *Journal of Advanced Nursing*, 66(8),1819-1831. <https://doi.org/10.1111/j.1365-2648.2010.05336.x>

Clegg, A. (2001). Occupational stress in nursing: a review of the literature. *Journal of Nursing Management*, 9(2),101-106. <https://doi.org/10.1046/j.13652834.2001.00216.x>

Coetzee, S. K., & Klopper, H. C. (2010). Compassion fatigue within nursing practice: A concept analysis. *Nursing & Health Sciences*, 12(2), 235-243. <https://doi.org/10.1111/j.1442-2018.2010.00526.x>

Dağlı, A., & Baysal, N. (2016). Yaşam doyumu ölçeğinin Türkçe'ye uyarlanması: geçerlik ve güvenirlik çalışması. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 15(59),12501262.<https://doi.org/10.17755/esosder.263229>

Demerouti E., Bakker A.B., Nachreiner F., Schaufeli W.B. (2000) A model of burnout and life satisfaction amongst nurses. *Journal of Advanced Nursing* 32, 454464.<https://doi.org/10.1046/j.13652648.2000.01496.x>

Diener, E. D., Emmons, R. A., Larsen, R. J., & Griffin, S. (1985). The satisfaction with life scale. *Journal of Personality Assessment*, 49(1), 71-75. https://doi.org/10.1207/s15327752jpa4901_13

Dinç, S., Ekinci, M. (2019). Merhamet yorgunluğu kısa ölçeği'nin Türkçe'ye uyarlanması, geçerlilik ve güvenirliği. *Psikiyatride Güncel Yaklaşımlar*, 11(supp 1), 192-202. <https://doi.org/10.18863/pgy.590616>

Dominguez, Gomez E., Rutledge, D.N. (2009). Prevalence of secondary traumatic stress among emergency nurses. *Journal of Emergency Nursing* 35(3), 199-204. <https://doi.org/10.1016/j.jen.2008.05.003>

Drapear J, Halliday D, Jowett S, Norman I, Watson R, Wilson-Barnett J, et al. (2004). NHS cadet schemes: student experience, commitment, job satisfaction and job stress. *Nurse Education Today*. 24, 219-28. <https://doi.org/10.1016/j.nedt.2003.12.008>

Eren, T.A. (2008). Onkoloji hemşirelerinin iş doyumu ve yaşam doyumunun incelenmesi. Yüksek lisans tezi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Marmara Üniversitesi, İstanbul.

Erşan, E. E., Yıldırım, G., Doğan, O., & Doğan, S. (2013). Sağlık çalışanlarının iş doyumu ve algılanan iş stresi ile aralarındaki ilişkinin incelenmesi. *Anadolu Psikiyatri Dergisi*, 14(2), 115-121. <https://doi.org/10.5455/apd.34482>

Farrington, A. (1995). Stress and nursing. *British Journal of Nursing*, 4(10), 574-578. <https://doi.org/10.12968/bjon.1995.4.10.574>

Fasbender, U., Van der Heijden, B. I., & Grimshaw, S. (2019). Job satisfaction, job stress and nurses' turnover intentions: The moderating roles of on-the-job and off-the-job embeddedness. *Journal of Advanced Nursing*, 75(2), 327-337. <https://doi.org/10.1111/ja.n.13842>

Figley, C. R. (2002). Compassion fatigue: Psychotherapists' chronic lack of self care. *Journal Of Clinical Psychology*, 58(11), 1433-1441. <https://doi.org/10.1002/jc.1p.10090>

Flarity K, Gentry J.E, Mesnikoff N. (2013). The effectiveness of an educational program on preventing and treating compassion fatigue in emergency nurses. *Advanced Emergency Nursing Journal*, 35(3), 247-258. <https://doi.org/10.1097/TME.0b013e31829b726f>

Göçeri, F. (2014). Sorumlu hemşirelerin iş stresinin iş doyumu üzerine etkisi. Yüksek Lisans Tezi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Haliç Üniversitesi, İstanbul.

- Gribben, J. L., Kase, S. M., Waldman, E. D. & Weintraub, A. S. (2018). A cross-sectional analysis of compassion fatigue, burnout, and compassion Satisfaction in pediatric critical care physicians in the United States. *Pediatric Critical Care Medicine*, 20(3), 214.
- Haik, J., Brown, S., Liran, A., Visentin, D., Sokolov, A., Zilinsky, I. and Kornhaber, R. (2017). Burnout and compassion fatigue: prevalence and associations among Israeli burn clinicians, *Neuropsychiatric Disease and Treatment*, 13, 1533-1040. <https://doi.org/10.2147/NDT.S133181>
- Hinderer, K. A., VonRueden, K.T., Friedmann, E., McQuillan, K.A., Gilmore, R., Kramer, B., Murray, M.B. (2014). Compassion fatigue, compassion satisfaction, and secondary traumatic stress in trauma nurses. *Journal of Trauma Nursing*, 21(4), 160- 169. <https://doi.org/10.1097/JTN.0000000000000055>
- Hunsaker, S., Chen, H. C., Maughan, D., & Heaston, S. (2015). Factors that influence the development of compassion fatigue, burnout, and compassion satisfaction in emergency department nurses. *Journal of nursing scholarship*, 47(2), 186-194. <https://doi.org/10.1111/jnu.12122>
- Jakimowicz, S., Perry, L., & Lewis, J. (2018). Compassion satisfaction and fatigue: A cross-sectional survey of Australian intensive care nurses. *Australian critical care : official journal of the Confederation of Australian Critical Care Nurses*, 31(6), 396-405. <https://doi.org/10.1016/j.aucc.2017.10.003>
- Joinson, C. (1992). Coping with compassion fatigue. *Nursing*, 22(4), 118-121. <https://doi.org/10.1097/00152193-199204000-00035>
- Kayaoğlu, K. & Aslanoğlu, E. (2021) Psikiyatri hemşirelerinde görülen tükenmişlik sendromu ile merhamet yorgunluğu arasındaki ilişkinin belirlenmesi. *Türkiye Klinikleri Journal of Nursing Sciences* 13(3), 676-682. <https://doi.org/10.5336/nurses.2020-79250>.
- Kelly L, Runge J, Spencer C. (2015). Predictors of Compassion Fatigue and Compassion Satisfaction in Acute Care Nurses. *Journal of Nursing Scholarship*, 47(6), 522-528. <https://doi.org/10.1111/jnu.12162>.
- Kim JS, Choi JS. (2016). Factors influencing emergency nurses' burnout during an outbreak of Middle East respiratory syn-drome coronavirus in Korea. *Asian Nurs Res (Korean Soc NursSci)* [Internet] 10(4), 295-299. <https://doi.org/10.1016/j.anr.2016.10.002>
- Koç, ŞR. (2009). Sağlık Çalışanlarında İş Stresi (Acil Servis Örneği). Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul, Beykent Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Le Blanc P.M., de Jonge J., de Rijk A. & Schaufeli W.B. (2001) Wellbeing of intensive care nurses (WEBEIC): a job analytic approach. *Journal of Advanced Nursing*, 36, 460-470 <https://doi.org/10.1046/j.13652648.2001.01994.x>
- Lo, W. Y., Chien, L. Y., Hwang, F. M., Huang, N., & Chiou, S. T. (2018). From job stress to intention to leave among hospital nurses: A structural equation modelling approach. *Journal of Advanced Nursing*, 74(3), 677-688. <https://doi.org/10.1111/jan.13481>.
- Meyer, R.M, Li A, Klaristenfeld J, Gold JI. (2015). Pediatric Novice Nurses: Examining Compassion Fatigue As A Mediator Between Stress Exposure And Compassion Satisfaction, Burnout, And Job Satisfaction. *J Pediatr Nurs*, 30(1), 174-83. <https://doi.org/10.1016/j.pedn.2013.12.008>.
- Muncer, S., Taylor, S., Green, D. W., McManus, I. C. (2001). Nurses' representations of the perceived causes of work-related stress: a network drawing approach. *Work & Stress*, 15(1), 40-52. <https://doi.org/10.1080/02678370110063402>
- Oktay, D. (2018). Hemşirelerde merhamet yorgunluğu, etkileyen etmenler ve başatma stratejileri, Yüksek Lisans Tezi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Yakın Doğu Üniversitesi, Lefkoşa.
- Özbay, E. (2007) İstanbul ilinde askeri hastanelerde çalışan yönetici hemşirelerin stres kaynakları ve başa çıkma yöntemlerinin belirlenmesi, Yüksek Lisans Tezi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Marmara Üniversitesi, İstanbul.
- Özmutaf, N.M. (2006). Örgütlerde insan kaynakları ve stres: ampirik bir yaklaşım. *Ege Üniversitesi Su Ürünleri Fakültesi Dergisi*.75-80.
- Öztürk, Y.E. & Kırac R. (2019). Hemşirelerde iş stresi ile iş doyumunun ilişkisi. *Uluslararası Sağlık Bilimleri ve Yönetimi Kongresi (Kongre Kitabı)*. İstanbul, 556-561.
- Pappas, G., Kiriaze, I.J., Giannakis, P., Falagas, M.E. (2009). Psychosocial consequences of infectious diseases. *Clinical Microbiology and Infection*, 15(8), 743-747 <https://doi.org/10.1111/j.1469-0691.2009.02947.x>
- Phillips, J. (2011). Hardiness as a defense against compassion fatigue and burnout. *Journal of Emergency Nursing*, 37(2), 125. <https://doi.org/10.1016/j.jen.2010.10.012>
- Potter P, Divanbeigi J, Berger J, Norris L, Olsen S. (2010). Compassion fatigue and burnout: Prevalence among oncology nurses. *Clinical Journal of Oncology Nursing*, 14(5), 56-62. <https://doi.org/10.1188/10.CJON.E56-E62>
- Ray, S. L., Wong, C., White, D., & Heaslip, K. (2013). *Compassion satisfaction, compassion fatigue, work life conditions, and burnout among frontline mental health care professionals*. *Traumatology*, 19(4), 255-267. <https://doi.org/10.1177/1534765612471144>
- Rourke, M. (2007). Compassion fatigue in pediatric palliative care providers. *Pediatric Clinics of North America*, 58(11), 631-644.
- Ruiz-Fernández, M. D., Ramos-Pichardo, J. D., Ibáñez-Masero, O., Cabrera-Troya, J., Carmona-Rega, M. I., & Ortega-Galán, Á. M. (2020). Compassion fatigue, burnout, compassion satisfaction and perceived stress in healthcare professionals during the COVID-19 health crisis in Spain. *Journal of Clinical Nursing*, 29(21-22), 4321-4330. <https://doi.org/10.1111/jocn.15469>
- Sabo, B. (2011). Reflecting on the concept of compassion fatigue. *Online Journal of Issues in Nursing*, 16(1). <https://doi.org/10.3912/OJIN.Vol16No01Man01>
- Sacco, T.L., Ciurzynski S.M., Harvey, M.E, Ingersoll, G.L. (2015). Compassion satisfaction and compassion fatigue among critical care nurses. *Critical Care Nurse*, 35(4): 32-44 <https://doi.org/10.4037/ccn2015392>

- Sevin, B. & Günüşen, N.P. (2021). Hemşirelerin psikolojik dayanıklılığının merhamet yorgunluğu, tükenmişlik ve merhamet memnuniyeti üzerine yordayıcı rolü. *Dokuz Eylül Üniversitesi Hemşirelik Fakültesi Elektronik Dergisi*, 14(4), 379-386. https://doi.org/10.46483/deu_hfed.822640
- Shen, X., Zou, X., Zhong, X., Yan, J., & Li, L. (2020). Psychological stress of ICU nurses in the time of Covid-19. *Critical Care*, 24(1), 200. <https://doi.org/10.1186/s13054-020-02926-2>
- Sinclair, H. & Hamill C. (2007). Does vicarious traumatisation affect oncology nurses? *European Journal of Oncology Nursing*, 11(11), 348-356. <https://doi.org/10.1016/j.ejon.2007.02.007>
- Smith, B.D. (2007). Shifting through trauma: Compassion fatigue and HIV/AIDS. *Clinical Social Work Journal*, 35(3), 193-198. <https://doi.org/10.1007/s10615-007-0096-2>
- Sprang, G., Clark, J. J. & Whitt-Woosley, A. (2007). Compassion fatigue, compassion satisfaction, and burnout: factors impacting a professional's quality of life. *Journal of Loss and Trauma*, 12(3),259-280. <https://doi.org/10.1080/15325020701238093>
- Tayyib, N. A., Alsolami, F. J. (2020). Measuring the extent of stress and fear among Registered Nurses in KSA during the Covid-19 Outbreak. *Journal of Taibah University Medical Sciences*, 15(5), 410-416. <https://doi.org/10.1016/j.jtumed.2020.07.012>
- Tekir, Ö., Çevik, C., Arık, S., Ceylan, G. (2016). Sağlık çalışanlarının tükenmişlik, iş doyumunu düzeyleri ve yaşam doyumunun incelenmesi. *Kırkkale Üniversitesi Tıp Fakültesi Dergisi*, 18(2), 51-63 <https://doi.org/10.24938/kutfd.252677>
- Tokmak, C., Kaplan, Ç., Türkmen, F. (2011). İş koşullarının sağlık çalışanlarında yol açtığı stres üzerine Sivas'ta bir araştırma. *İşletme Araştırmaları Dergisi*, 3(1), 49-68.
- Tuna, R., & Baykal, Ü. (2013). Onkoloji hemşirelerinde iş stresi ve etkileyen faktörler. *Florence Nightingale Hemşirelik Dergisi*, 21(2), 92-100.
- Uslan, U.Y. (2016). Public employees job satisfaction, life satisfaction and burnout levels'assessment by some sociodemographic factors. *Journal of Human Sciences*, 13(2), 3354-3372. <https://doi.org/10.14687/jhs.v13i2.3983>
- Ünal, S., Karlıdağ, S., Yoloğlu, S. (2001). Hekimlerde tükenmişlik ve iş doyumunu düzeylerinin yaşam doyumunu düzeyleri ile ilişkisi. *Klinik Psikiyatri Dergisi*, 4,113-118.
- Wentzel D, Brysiewicz P. (2014). The consequence of caring too much: Compassion fatigue and the trauma nurse. *Journal of Emergency Nursing*, 40(1), 95-97. <https://doi.org/10.1016/j.jen.2013.10.009>
- Wentzel, D.L., Brysiewicz, P.A. (2018). Survey of compassion satisfaction, burnout and compassion fatigue in nurses practicing in three oncology departments in Durban, South Africa. *International Journal of Africa Nursing Sciences*, 8, 82-86. <https://doi.org/10.1016/j.ijans.2018.03.004>
- Winefield, A.H., Jarrett, R. (2001). Occupational stress in university staff. *International Journal of Stress Management*, 8(4), 285-298. <https://doi.org/10.1023/A:1017513615819>
- Wu, S., Singh-Carlson, S., Odell, A., Reynolds, G., & Su, Y. (2016). Compassion fatigue, burnout, and compassion satisfaction among oncology nurses in the united states and canada. *Oncology Nursing Forum*, 43(4), 161-69). <https://doi.org/10.1188/16.ONF.E161-E169>
- Xie, W., Chen, L., Feng, F., Okoli, C. T., Tang, P., Zeng, L., Wang, J. (2021). The prevalence of compassion satisfaction and compassion fatigue among nurses: A systematic review and meta-analysis, *International Journal of Nursing Studies*, 120. <https://doi.org/10.1016/j.ijnurstu.2021.103973>
- Yavuzer, Y., Çivilidağ, A. (2014). Sağlık çalışanlarında iş yerinde mobbing ile yaşam doyumunu arasındaki ilişkide depresyonun aracı rolü. *Düşünen Adam: Psikiyatri ve Nörolojik Bilimler Dergisi*, 27, 115-125. <https://doi.org/10.5350/DAJPN2014270203>
- Yoder, E. A. (2010). Compassion fatigue in nurses. *Applied Nursing Research*, 23(4), 191-197. <https://doi.org/10.1016/j.apnr.2008.09.003>
- Young, J. L., Derr, D. M., Cicchillo, V. J., Bressler, S. (2011). Compassion satisfaction, burnout, and secondary traumatic stress in heart and vascular nurses. *Critical Care Nursing Quarterly*, 34(3), 227-234. <https://doi.org/10.1097/CNQ.0b013e31821c67d5>
- Yumuşak, S. (2007). İş görende iş stresini etkileyen faktörlerin incelenmesine yönelik araştırma. *Yönetim Bilimleri Dergisi*, 5(1), 100- 112.
- Zhang, Y. Y., Zhang, C., Han, X. R., Li, W., & Wang, Y. L. (2018). Determinants of compassion satisfaction, compassion fatigue and burn out in nursing: A correlative meta-analysis. *Medicine*, 97(26). <https://doi.org/10.1097/MD.00000000000011086>